

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาค้างนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ คำถามในการวิจัย ขอบเขตการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูล สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะที่สามารถสรุปได้ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาค้างนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อติดตามและประเมินผลโครงการบริการวิชาการแก่สังคมของคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ในด้านปฏิบัติการ ด้านการเรียนรู้ ด้านพฤติกรรม และด้านผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นของผู้เข้าร่วมโครงการ ประชากรที่ใช้ คือ ผู้เข้าร่วมโครงการ จำนวน 122 คน ประกอบด้วย ครู-อาจารย์ นักศึกษา ศิลปินอิสระและผู้สนใจทั่วไป

สรุปผลการศึกษาได้ ดังนี้

1. ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคลของผู้เข้าร่วมโครงการ

จากการศึกษา พบว่า ผู้เข้าร่วมโครงการบริการวิชาการแก่สังคม คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ระหว่างปี พ.ศ.2551 - 2556 มีจำนวน 122 คน ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มนักเรียน/นักศึกษา และครู/อาจารย์ เพศชาย อายุระหว่าง 28 - 30 ปี นับถือศาสนาพุทธ การศึกษาระดับปริญญาตรี

2. การติดตามและประเมินผลโครงการบริการวิชาการแก่สังคม คณะศิลปกรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ระหว่างปี พ.ศ. 2551-2556 ด้านปฏิบัติการ การเรียนรู้ พฤติกรรม และผลลัพธ์

2.1 ประสิทธิภาพโครงการบริการวิชาการแก่สังคม คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ระหว่างปี พ.ศ. 2551-2556 ของผู้เข้าร่วมในด้านปฏิบัติการ พบว่า ประสิทธิภาพของโครงการอยู่ในระดับปานกลาง ผู้เข้าร่วมโครงการมีความพึงพอใจต่อวิทยากร สถานที่ในการจัดอบรม ตลอดจนสื่อที่ใช้ในกระบวนการจัดอบรม

2.2 ประสิทธิภาพโครงการบริการวิชาการแก่สังคม คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์ ระหว่างปี พ.ศ. 2551-2556 ของผู้เข้าร่วมโครงการในด้านการเรียนรู้ พบว่า

2.2.1 หลักสูตรเทคนิคสีน้ำ (ปี พ.ศ.2551) พบว่า ประสิทธิภาพของโครงการอยู่ในระดับมาก ผู้เข้าร่วมโครงการเกิดการเรียนรู้ในด้านลักษณะและคุณสมบัติของสีน้ำ การนำเสนอผลงานสร้างสรรค์ ตลอดจนการเรียนรู้หลักการการจัดนิทรรศการศิลปะ

2.2.2 หลักสูตรเทคนิควาดเส้นเพื่องานสร้างสรรค์ทางศิลปะสู่การจัดนิทรรศการ สัจจรและนำเสนอ ในระบบ E-Gallery (ปี พ.ศ.2552) พบว่า ประสิทธิภาพของโครงการอยู่ในระดับมาก ผู้เข้าร่วมโครงการเกิดการเรียนรู้ในด้านการสานเส้นด้วยอุปกรณ์วาดเขียน การร่างภาพ การจัดภาพ การไล่น้ำหนักและหลักการของน้ำหนักแสงเงา วิธีการจับดินสอ ตลอดจนเรียนรู้ หลักการจัดนิทรรศการ

2.2.3 หลักสูตรการสร้างแรงบันดาลใจและทักษะการสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรม จากประสบการณ์ของศิลปินแห่งชาติ (ปี พ.ศ.2553) พบว่า ประสิทธิภาพของโครงการอยู่ในระดับ มาก ผู้เข้าร่วมโครงการเกิดการเรียนรู้ในด้านความเข้าใจถึงองค์ประกอบของศิลป์ หลักการจัด นิทรรศการและการนำเสนอผลงานสร้างสรรค์ และการเรียนรู้ประสบการณ์ตรงจากศิลปิน แห่งชาติ ตลอดจนการเรียนรู้ประวัติและผลงานของศิลปินแห่งชาติ

2.2.4 หลักสูตรการจัดความรู้ทางด้านทัศนศิลป์ระหว่างการศึกษาขั้นพื้นฐานกับ ระบบอุดมศึกษาเพื่อสร้างสรรค์ผลงานเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (ปี พ.ศ.2554) พบว่า ประสิทธิภาพของโครงการอยู่ในระดับมาก ผู้เข้าร่วมโครงการเกิดการเรียนรู้ในด้านการ นำเสนอผลงานสร้างสรรค์ เข้าใจเทคนิคการถ่ายทอดผลงานเพื่อสร้างสรรค์ผลงานเทิดพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และได้เรียนรู้เทคนิคการนำเสนอผลงานและหลักการ จัดนิทรรศการ ตลอดจนการเรียนรู้การเลือกมุม การจัดภาพและการร่างภาพ

2.2.5 หลักสูตรทัศนศิลป์สัจจรสองถิ่นทักษิณ - ล้านนา ผสานวัฒนธรรมนำคุณค่า ศิลปกรรมสู่การจัดการความรู้ (ปี พ.ศ.2555) พบว่า ประสิทธิภาพของโครงการอยู่ในระดับมาก ผู้เข้าร่วมโครงการเกิดการเรียนรู้ในด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมระหว่าง 2 ถิ่น (ทักษิณ - ล้านนา) สามารถถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมสู่ผลงานสร้างสรรค์ได้ และเรียนรู้หลักการ เลือกมุมและการจัดภาพ ตลอดจนได้เรียนรู้การนำเสนอผลงาน

2.2.6 หลักสูตรการเขียนบทความทางวิชาการและการเผยแพร่ผลงานทางด้าน ศิลปกรรม (ปี พ.ศ.2556) พบว่า ประสิทธิภาพของโครงการอยู่ในระดับมาก ผู้เข้าร่วมโครงการเกิด การเรียนรู้ในด้านหลักการเขียนบทความวิชาการด้านศิลปกรรม การฝึกประสบการณ์ผ่าน กระบวนการเขียนบทความวิชาการด้านศิลปกรรม เทคนิคหรือวิธีการการนำเสนอผลงาน วิธีการ

เผยแพร่ผลงานทางด้านศิลปกรรม ตลอดจนการเรียนรู้ในด้านถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจด้านศิลปกรรมสู่บทความวิชาการของตนเอง หลักการหรือกระบวนการคัดสรรบทความวิชาการสู่การเผยแพร่ผลงานด้านศิลปกรรม และหลักการจัดนิทรรศการศิลปะ

2.2.7 ระดับการเรียนรู้ของผู้เข้าร่วมโครงการโดยรวมทุกหลักสูตร พบว่า ประสิทธิภาพของโครงการอยู่ในระดับมาก ผู้เข้าร่วมโครงการเกิดการเรียนรู้ในหลักสูตรการเขียนบทความทางวิชาการและ การเผยแพร่ผลงานทางด้านศิลปกรรม (ปี พ.ศ.2556) หลักสูตรเทคนิคสีน้ำ (ปี พ.ศ.2551) ตลอดจนหลักสูตรการจัดความรู้ทางด้านทัศนศิลป์ระหว่างการศึกษาระดับพื้นฐานกับระบบอุดมศึกษาเพื่อสร้างสรรค์ผลงานเกิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (ปี พ.ศ.2554)

2.3 ประสิทธิภาพโครงการบริการวิชาการแก่สังคม คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ระหว่างปี พ.ศ. 2551-2556 ของผู้เข้าร่วมโครงการในด้านพฤติกรรม พบว่า ประสิทธิภาพของโครงการอยู่ในระดับมาก ผู้เข้าร่วมโครงการสามารถนำความรู้ไปใช้ในการจัดนิทรรศการผลงานศิลปะของหน่วยงานหรือองค์กร สามารถพัฒนาฝีมือหรือทักษะทางด้านศิลปะของตนเองและสามารถนำความรู้ เทคนิคและประสบการณ์ ไปปรับใช้ในการเรียนการสอน ตลอดจนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้ในการผลิตผลงานสร้างสรรค์ที่นำไปสู่ การพัฒนาสิ่งประดิษฐ์ หรือผลิตภัณฑ์ ซึ่งก่อให้เกิดรายได้

2.4 ประสิทธิภาพโครงการบริการวิชาการแก่สังคม คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ระหว่างปี พ.ศ. 2551-2556 ของผู้เข้าร่วมโครงการในด้านผลลัพธ์ที่เกิดต่อตนเองหรือองค์กร พบว่า ประสิทธิภาพของโครงการอยู่ในระดับปานกลาง ผู้เข้าร่วมโครงการมีโอกาสได้เรียนรู้ประสบการณ์จากศิลปินแห่งชาติโดยตรง สามารถนำเทคนิคต่างๆ ไปใช้กับการเรียนการสอนในรายวิชาที่เกี่ยวข้อง และหลังจากผ่านการเข้าร่วมโครงการ ผู้เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่สามารถสร้างสรรค์ผลงานศิลปะส่งเข้าประกวดได้ในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ตลอดจนได้รับรางวัลจากการประกวดผลงานสร้างสรรค์ในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ อีกทั้งยังสามารถจัดนิทรรศการศิลปกรรมที่โรงเรียน/มหาวิทยาลัย/หน่วยงานที่ตนเองสังกัดได้ ส่วนหนึ่งเป็นเพราะมาจากการเข้าร่วมอบรมโครงการนี้

3. ระดับความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมโครงการบริการวิชาการแก่สังคม คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ระหว่างปี พ.ศ. 2551-2556 จำแนกตามข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล ด้านปฏิบัติการ ด้านการเรียนรู้ ด้านพฤติกรรมและด้านผลลัพธ์ และทดสอบความสัมพันธ์ด้วย สถิติไคสแควร์ (Chi-square test)

3.1 ระดับความพึงพอใจของผู้เข้าร่วม โครงการบริการวิชาการแก่สังคม คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ระหว่างปี พ.ศ. 2551 - 2556 จำแนกตามข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล และความพึงพอใจด้านปฏิบัติการ พบว่า

3.1.1 ผู้เข้าร่วมโครงการเพศหญิงมีปฏิริยามากที่สุดในสัดส่วนสูงกว่าเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 13.8 และ 3.1 ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับด้านปฏิบัติการ เป็นความสัมพันธ์ที่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3.1.2 ผู้เข้าร่วมโครงการในกลุ่มอายุ 28 - 30 ปี มีปฏิริยามากที่สุดในสัดส่วน สูงกว่ากลุ่มอายุอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 21.3 และความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับด้านปฏิบัติการ พบว่า มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

3.1.3 ผู้เข้าร่วมโครงการที่นับถือศาสนาพุทธ มีปฏิริยามากที่สุดในสัดส่วนสูง กว่าผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม คิดเป็นร้อยละ 14.5 และความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับด้านปฏิบัติการ พบว่า เป็นความสัมพันธ์ที่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3.1.4 ผู้เข้าร่วมโครงการที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี มีปฏิริยามากที่สุดใน สัดส่วนสูงกว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรีหรือต่ำกว่า คิดเป็นร้อยละ 22.2 และความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษากับด้านปฏิบัติการ พบว่า มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.01

3.1.5 ผู้เข้าร่วมโครงการที่ประกอบอาชีพศิลปินอิสระ มีปฏิริยามากที่สุดใน สัดส่วนสูงกว่าผู้สนใจทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 39.1 และ 3.3 ตามลำดับ ส่วนความสัมพันธ์ระหว่าง อาชีพกับด้านปฏิบัติการ พบว่า มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

3.2 ระดับความพึงพอใจของผู้เข้าร่วม โครงการบริการวิชาการแก่สังคม คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ระหว่างปี พ.ศ. 2551 - 2556 จำแนกตามข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล และความพึงพอใจด้านการเรียนรู้ พบว่า

3.2.1 ผู้เข้าร่วมโครงการเพศชายมีการเรียนรู้มากที่สุดในสัดส่วนสูงกว่าเพศหญิง ร้อยละ 12.5 และ 12.1 ตามลำดับ ในขณะที่เดียวกันความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับด้านการเรียนรู้ พบว่า เป็นความสัมพันธ์ที่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3.2.2 ผู้เข้าร่วมโครงการกลุ่มอายุระหว่าง 21 - 27 ปี มีการเรียนรู้ในระดับมากที่สุด เป็นสัดส่วนที่สูงกว่ากลุ่มอายุระหว่าง 28 - 30 ปี และ 31 - 58 ปี คิดเป็นร้อยละ 15.9 ร้อยละ 12.8 และร้อยละ 6.5 ตามลำดับ และความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับด้านการเรียนรู้ พบว่า มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3.2.3 ผู้เข้าร่วมโครงการที่นับถือศาสนาพุทธมีการเรียนรู้ระดับมากที่สุดในสัดส่วนสูงกว่าศาสนาอิสลาม ร้อยละ 17.4 และ 5.7 ตามลำดับ และความสัมพันธ์ระหว่างศาสนา กับด้านการเรียนรู้ พบว่า เป็นความสัมพันธ์ที่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3.2.4 ผู้เข้าร่วมโครงการที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรีหรือต่ำกว่ามีการเรียนรู้ระดับมากที่สุดในสัดส่วนที่สูงกว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 14.3 และ 8.9 ตามลำดับ และความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษา กับด้านการเรียนรู้ พบว่า เป็นความสัมพันธ์ที่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3.2.5 ผู้เข้าร่วมโครงการที่เป็นกลุ่มนักเรียน/นักศึกษา มีการเรียนรู้ในระดับมากที่สุด ในสัดส่วนที่สูงกว่าครู/อาจารย์และผู้สนใจทั่วไป ร้อยละ 19.4 เปรียบเทียบกับร้อยละ 15.2 และร้อยละ 10.0 และความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพกับด้านการเรียนรู้ พบว่า เป็นความสัมพันธ์ที่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3.3 ระดับความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมโครงการบริการวิชาการแก่สังคม คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ระหว่างปี พ.ศ. 2551-2556 จำแนกตามข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล และความพึงพอใจด้านพฤติกรรม

3.3.1 ผู้เข้าร่วมโครงการเพศชายมีพฤติกรรมระดับมากที่สุดในสัดส่วนสูงกว่าเพศหญิง ร้อยละ 17.2 และ 8.6 ตามลำดับ ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับด้านพฤติกรรม พบว่า เป็นความสัมพันธ์ที่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3.3.2 ผู้เข้าร่วมโครงการกลุ่มอายุระหว่าง 21 - 27 ปี มีพฤติกรรมระดับมากที่สุดในสัดส่วนสูงกว่ากลุ่มอายุระหว่าง 28 - 30 ปี และ 31 - 58 ปี คิดเป็นร้อยละ 18.2 ร้อยละ 10.6 และ

ร้อยละ 9.7 ตามลำดับ และความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับด้านพฤติกรรม พบว่า เป็นความสัมพันธ์ที่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3.3.3 ผู้เข้าร่วมโครงการที่นับถือศาสนาอิสลามมีพฤติกรรมระดับมากที่สุดในส่วนสูงกว่าศาสนาพุทธ ร้อยละ 17.0 เปรียบเทียบกับร้อยละ 10.1 และความสัมพัทธ์ระหว่างศาสนากับด้านพฤติกรรม พบว่า เป็นความสัมพันธ์ที่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3.3.4 ผู้เข้าร่วมโครงการที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีมีพฤติกรรมระดับมากที่สุดในส่วนสูงกว่าระดับปริญญาตรีหรือต่ำกว่า คิดเป็นร้อยละ 20.0 และ 9.1 ตามลำดับ ในขณะที่เดียวกันความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษากับด้านพฤติกรรม พบว่า มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

3.3.5 ผู้เข้าร่วมโครงการที่เป็นกลุ่มครู/อาจารย์มีพฤติกรรมระดับมากที่สุดในส่วนที่สูงกว่ากลุ่มนักเรียน/นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไป ร้อยละ 21.2 เปรียบเทียบกับร้อยละ 19.4 และร้อยละ 6.7 และความสัมพัทธ์ระหว่างอาชีพกับด้านพฤติกรรม พบว่า มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3.4 ระดับความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมโครงการบริการวิชาการแก่สังคม คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ระหว่างปี พ.ศ. 2551-2556 จำแนกตามข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล และความพึงพอใจด้านผลลัพธ์

3.4.1 ผู้เข้าร่วมโครงการเพศหญิงมีผลลัพธ์ระดับมากที่สุดในส่วนสูงกว่าเพศชาย ร้อยละ 20.7 เปรียบเทียบกับร้อยละ 9.4 และความสัมพัทธ์ระหว่างเพศกับด้านผลลัพธ์ พบว่า เป็นความสัมพันธ์ที่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3.4.2 ผู้เข้าร่วมโครงการกลุ่มอายุระหว่าง 21 - 27 ปี มีผลลัพธ์ระดับมากที่สุดในส่วนสูงกว่ากลุ่มอายุระหว่าง 28 - 30 ปี คิดเป็นร้อยละ 20.5 และ 19.1 ตามลำดับ เมื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับด้านผลลัพธ์ พบว่า มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

3.4.3 ผู้เข้าร่วมโครงการที่นับถือศาสนาอิสลามมีผลลัพธ์ระดับมากที่สุดในส่วนสูงกว่าศาสนาพุทธ คิดเป็นร้อยละ 15.1 และ 14.5 ตามลำดับ เมื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับด้านผลลัพธ์ พบว่า มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3.4.4 ผู้เข้าร่วมโครงการที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีมีผลลัพธ์ระดับมากที่สุดในส่วนสูงกว่าผู้ที่มีระดับการศึกษاپริญญาตรีหรือต่ำกว่า คิดเป็นร้อยละ 15.6 เปรียบเทียบ

กับ ร้อยละ 14.3 และความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษากับด้านผลลัพธ์ พบว่า เป็นความสัมพันธ์ที่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3.4.5 ผู้เข้าร่วมโครงการที่เป็นกลุ่มนักเรียน/นักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ระดับมากที่สุด (ร้อยละ 30.6) ในสัดส่วนที่สูงกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับครู/อาจารย์และศิลปินอิสระ (ร้อยละ 21.7) และผู้สนใจทั่วไป (ร้อยละ 3.3) และความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพกับด้านผลลัพธ์ พบว่า เป็นความสัมพันธ์ที่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

4. ปัญหาและอุปสรรค

4.1 ด้านปฏิภิกิริยา พบว่า ผู้เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่ต้องการให้พัฒนาหรือปรับปรุงในด้านสถานที่ การประชาสัมพันธ์ และเวลาในจัดโครงการ ให้เหมาะสมและสามารถตอบสนองความต้องการของผู้เข้าร่วมได้ทั่วถึง

4.2 ด้านการเรียนรู้ พบว่า ผู้เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่เกิดการเรียนรู้ในหลักสูตร แต่อย่างไรก็ตาม ความรู้ความสามารถของแต่ละบุคคลย่อมแตกต่างกันไปตามบริบท ซึ่งระดับการเรียนรู้จึงแตกต่างกัน ผู้ที่มีพื้นฐานความรู้ในหลักสูตรนั้นๆ ย่อมเข้าใจง่ายและเรียนรู้ได้เร็วกว่าผู้ที่ไม่ถนัดในเรื่องดังกล่าว

4.3 ด้านพฤติกรรม พบว่า ผู้เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่สามารถนำไปพัฒนาหรือประยุกต์ใช้ได้บางส่วน แต่อาจต้องอาศัยระยะเวลาและการฝึกฝนเพื่อให้เกิดทักษะ ความชำนาญมากขึ้น

4.4 ด้านผลลัพธ์ พบว่า ผู้เข้าร่วมโครงการบางส่วนสามารถผลิตผลงานสร้างสรรค์เพิ่มขึ้น และได้ส่งผลงานเข้าประกวดในเวทีต่าง ๆ แต่บางส่วนก็ยังไม่สามารถผลิตผลงานสู่การเข้าร่วมประกวดหรือได้รับรางวัลในระดับต่าง ๆ ได้

อภิปรายผล

การติดตามและประเมินผลโครงการบริการวิชาการแก่สังคม ของคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ระหว่างปี พ.ศ.2551 – 2556 ผู้วิจัยสามารถอภิปรายตามวัตถุประสงค์และคำถามการวิจัยได้ดังนี้

1. การติดตามและประเมินผลโครงการบริการวิชาการแก่สังคม คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ระหว่างปี พ.ศ. 2551-2556 ด้านปฏิบัติการ

ผู้เข้าร่วมโครงการมีระดับความพึงพอใจทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นด้านวิทยากร ที่มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในแต่ละหลักสูตรการฝึกอบรม คณะศิลปกรรมศาสตร์ได้จัดหาวิทยากร ซึ่งมีทั้งคณาจารย์และศิลปินแห่งชาติที่มีความรู้ความสามารถ มากด้วยประสบการณ์และมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับในระดับชาติ เมื่อจำแนกตามคุณลักษณะของผู้เข้าร่วมโครงการ พบว่า อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ มีความสัมพันธ์กับระดับความพึงพอใจในการรับบริการด้านปฏิบัติการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยส่วนใหญ่เป็นกลุ่มอายุ 31-58 ปี สำเร็จการศึกษาสูงกว่าระดับปริญญาตรี และเป็นกลุ่มอาชีพครู/อาจารย์ ที่มีหน้าที่ในการจัดการเรียนการสอน ย่อมผ่านการเรียนรู้ ทักษะ ประสบการณ์ต่าง ๆ ดังจะเห็นได้จากอายุและระดับการศึกษา โดยมีปฏิบัติการหรือความพึงพอใจต่อสิ่งที่ได้รับการฝึกอบรม ได้แก่ วิทยากร สถานที่ การประชาสัมพันธ์ การลงทะเบียน ระยะเวลา หลักสูตรหรือเนื้อหาในการฝึกอบรม เอกสาร โสตทัศนูปกรณ์ ตลอดจนอาหารที่จัดให้ผู้เข้าร่วม ซึ่งสอดคล้องกับ ทศนิษฐ์ สิงห์เจริญ (2543 : 19) กล่าวว่า ความพึงพอใจเป็นปฏิบัติการทางด้านความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งเร้าหรือสิ่งที่มากระตุ้นเป็นระดับความพอใจที่เป็นจริงอยู่ในขณะนั้น ซึ่งจะบอกให้ทราบถึงทิศทางว่าเป็นทัศนคติไปในทางบวกหรือทิศทางลบหรือไม่มีปฏิบัติการคือเฉย ๆ ต่อสิ่งเร้าหรือสิ่งที่มากระตุ้นนั้น อย่างไรก็ตาม ความพึงพอใจในด้านต่าง ๆ นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยหรือบริบทของแต่ละบุคคลด้วย เช่น ระดับการศึกษา หรือการประกอบอาชีพ ซึ่งข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคลของผู้เข้าร่วมโครงการมีความสำคัญต่อการบริหารจัดการ งานบริการวิชาการในด้านความพึงพอใจ หรือการตอบสนองความต้องการของผู้เข้าร่วม จำเป็นต้องคำนึงถึงความเหมาะสมของกระบวนการดำเนินงานดังกล่าว ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ นัยสิทธิ์ ปิ่นม่วง (2548 : 171 - 172) ที่ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมและความพึงพอใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตรยกระดับฝีมือแรงงานของศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงาน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความพึงพอใจในระดับมากทุกด้าน อาจเป็นเพราะศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานได้จัดเนื้อหาความรู้ให้กับผู้รับการฝึกอบรมได้ตรงกับความต้องการ และวิทยากรให้ความเป็นกันเองและถ่ายทอดความรู้หรือสาธิตการฝึกปฏิบัติให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมชัดเจน

2. การติดตามและประเมินผลโครงการบริการวิชาการแก่สังคม คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ระหว่างปี พ.ศ. 2551-2556 ด้านการเรียนรู้

ผู้เข้าร่วมโครงการ ส่วนใหญ่เกิดการเรียนรู้ในหลักสูตรการเรียนบทความทางวิชาการและการเผยแพร่ผลงานทางด้านศิลปกรรม (ปี พ.ศ.2556) หลักสูตรเทคนิคสีน้ำ (ปี พ.ศ.2551) ตลอดจนหลักสูตรการจัดความรู้ทางด้านทัศนศิลป์ระหว่างการศึกษา ขึ้นพื้นฐานกับระบบอุดมศึกษาเพื่อสร้างสรรค์ผลงานเกิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (ปี พ.ศ.2554)

จากผลการศึกษา จะเห็นได้ว่า ผู้เข้าร่วมโครงการเกิดการเรียนรู้ตามเนื้อหาในแต่ละบริบทที่แตกต่างกันตามหลักสูตร เมื่อจำแนกตามคุณลักษณะของผู้เข้าร่วมโครงการ พบว่า อายุ มีความสัมพันธ์กับระดับความพึงพอใจในการรับบริการด้านการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยส่วนใหญ่เป็นกลุ่มอายุระหว่าง 28-30 ปี ที่มีการเรียนรู้ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะช่วงอายุดังกล่าวบ่งชี้ถึงประสบการณ์และการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน ซึ่งบางคนอาจมีพื้นฐานทางด้านทักษะในหลักสูตรนั้น ๆ และบุคลิกส่วนตัวหรือความชอบส่วนบุคคลภายใต้บริบทของตน จึงส่งผลต่อกระบวนการเรียนรู้ในการฝึกอบรมที่แตกต่างกันตามความถนัด ดังที่ นัยสิทธิ์ ปิ่นม่วง (2548 : ก - ข) ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมและความพึงพอใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตรยกระดับฝีมือแรงงานของศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงาน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จากผลการศึกษาพบว่า ผู้รับการฝึกอบรมส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุระหว่าง 31 - 40 ปี การศึกษาระดับปริญญาตรี มีความพึงพอใจเกี่ยวกับการฝึกอบรม โดยภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก ทั้งด้านวิทยากรหรือครูฝึก ด้านเนื้อหาวิชา ด้านกิจกรรมการฝึกอบรม และด้านปัจจัยที่สนับสนุนการฝึกอบรม ในขณะที่ พนมพร เผ่าเจริญ (2546) ได้ศึกษาเรื่อง การประเมินผลโครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง เทคนิคการสอนแบบร่วมมือกันเรียนรู้ ของนักศึกษาครูชั้นปีที่ 3 สถาบันราชภัฏนครสวรรค์ที่มีผลการเรียนผ่านในรายวิชาหลักการสอน และรายวิชาพฤติกรรมการสอนเฉพาะ โปรแกรม ซึ่งนักศึกษาครูส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีอายุระหว่าง 19 - 20 ปี และพบว่า สิ่งที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมส่วนใหญ่ให้ความสำคัญคือ หลักสูตรการฝึกอบรม รองลงมาคือ กิจกรรมการ ฝึกอบรม และด้านการบริหารจัดการ เมื่อผู้เข้ารับการฝึกอบรม เกิดความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาหลักสูตรก็จะสามารถนำสิ่งที่ได้รับ จากการฝึกอบรมเกือบทุกเรื่อง ไปปฏิบัติ

3. ประสิทธิภาพของโครงการบริการวิชาการแก่สังคม คณะศิลปกรรมศาสตร์ ของผู้เข้าร่วมในด้านพฤติกรรม

ผู้เข้าร่วมโครงการสามารถนำความรู้ไปใช้ในการจัดนิทรรศการผลงานศิลปะของหน่วยงานหรือองค์กร สามารถพัฒนาฝีมือหรือทักษะทางด้านศิลปะของตนเองและสามารถนำความรู้ เทคนิคและประสบการณ์ ไปปรับใช้ในการเรียนการสอน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะเนื้อหาหลักสูตรของโครงการนั้นสามารถถ่ายทอดกระบวนการการจัดนิทรรศการผลงานศิลปะ และมีการปฏิบัติจริงเพื่อให้ผู้เข้าร่วมได้ฝึกทักษะด้วยตนเอง และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ตามความถนัดของตน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ สุทิน ประเสริฐสุนทร (2537) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์โครงการบริการวิชาการแก่สังคมของสถาบันอุดมศึกษา : กรณีศึกษา โครงการฝึกอบรมวิชาชีพหลักสูตรระยะสั้นของสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตพายัพ ที่พบว่า ผลการให้บริการวิชาการแก่สังคมของสถาบันอุดมศึกษามีผลต่อผู้เข้าร่วมในการเพิ่มศักยภาพทางความรู้และความสามารถทางวิชาชีพมากขึ้น เป็นการลดช่องว่างทางสังคมให้แคบลง อีกทั้งยังเป็นการพัฒนาองค์ความรู้และคุณภาพของคณาจารย์ในด้านการเรียนการสอน

เมื่อจำแนกตามคุณลักษณะของผู้เข้าร่วมโครงการ พบว่า ระดับการศึกษาและอาชีพ มีความสัมพันธ์กับระดับความพึงพอใจในการรับบริการด้านพฤติกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และที่ระดับ 0.05 ตามลำดับ โดยส่วนใหญ่เป็นผู้ที่สำเร็จการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี กลุ่มอาชีพนักเรียน/นักศึกษา และกลุ่มครู/อาจารย์ มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด เหตุที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะ ระดับการศึกษาและอาชีพจะบ่งชี้ถึงพฤติกรรมการนำประสบการณ์ความรู้ไปใช้ มีกระบวนการเรียนรู้ในการคัดเลือกและนำความรู้ใหม่ไปประยุกต์ใช้ในวิถีชีวิตการแก้ปัญหาและการทำงานต่างๆ รวมถึงการเปลี่ยนแปลงของบุคคลอันมีผลเนื่องมาจากการได้รับประสบการณ์ตลอดจนองค์ความรู้ในศาสตร์ต่างๆ โดยผ่านกลไกการรับรู้ ซึ่งใกล้เคียงกับงานวิจัยของ นัยสิทธิ์ ปิ่นม่วง (2548) ที่ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมและความพึงพอใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตรยกระดับฝีมือแรงงานของศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงาน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้เปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลกับระดับความพึงพอใจต่อการฝึกอบรม พบว่า ระดับการศึกษา และกลุ่มอาชีพที่ผ่านการฝึกอบรมที่ต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการฝึกอบรมแตกต่างกัน ซึ่งผู้รับการอบรมเห็นว่าประโยชน์ที่สำคัญ คือ เป็นการปรับปรุงความก้าวหน้าของอาชีพมากที่สุด และผู้รับการอบรมส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ซึ่งย่อมมีความรู้สึกรู้จัก และไตร่ตรองอย่างมีเหตุมีผล จึงมีความพึงพอใจต่อสิ่งที่ได้รับจากการฝึกอบรมแตกต่างกัน

4. ประสิทธิภาพของโครงการบริการวิชาการแก่สังคม คณะศิลปกรรมศาสตร์ ของผู้เข้าร่วมในด้าน ผลลัพธ์ที่เกิดต่อตนเองหรือองค์กร

ผู้เข้าร่วมโครงการมีโอกาสได้เรียนรู้ประสบการณ์จากศิลปินแห่งชาติโดยตรง สามารถนำเทคนิคต่างๆ ไปใช้กับการเรียนการสอนในรายวิชาที่เกี่ยวข้อง และหลังจากผ่านการเข้าร่วมโครงการ ผู้เข้าร่วมโครงการสามารถสร้างสรรค์ผลงานศิลปะส่งเข้าประกวดได้ ตลอดจนได้รับรางวัลจากการประกวดผลงานสร้างสรรค์ ส่วนหนึ่งเป็นเพราะการเข้าร่วมอบรมจากโครงการเหล่านี้ เมื่อจำแนกตามคุณลักษณะของผู้เข้าร่วมโครงการ พบว่า อายุ อาชีพ มีความสัมพันธ์กับด้านผลลัพธ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.01 และศาสนา มีความสัมพันธ์กับด้านผลลัพธ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยกลุ่มอายุต่างๆ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก ยกเว้นกลุ่มอายุ 31-58 ปี มีความพึงพอใจในระดับน้อยที่สุด ผู้ที่นับถือศาสนาพุทธส่วนใหญ่ มีความพึงพอใจในระดับน้อย และผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม ส่วนใหญ่ มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก และกลุ่มนักเรียน/นักศึกษา และกลุ่มศิลปินอิสระ ส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในระดับมาก เหตุที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะผู้เข้าร่วมโครงการมีเป้าหมายจากการเข้ารับการฝึกอบรมที่แตกต่างกัน ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นย่อมแตกต่างกันไปตามบริบทของแต่ละบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับ จักรกริช กิ่งแก้ว (2552) ที่ได้ศึกษาเรื่อง ติดตามผลการปฏิบัติงานของผู้สำเร็จการศึกษาการฝึกอบรมวิชาชีพให้กับประชาชนทั่วไป : กรณีศึกษา วิทยาลัยการอาชีพเชิงคำ อำเภอเชิงคำ จังหวัดพะเยา ประจำปีการศึกษา 2551 ผลการศึกษาพบว่า ประสิทธิภาพของโครงการฝึกอบรมวิชาชีพให้กับประชาชนทั่วไปของวิทยาลัยการอาชีพเชิงคำ อำเภอเชิงคำ จังหวัดพะเยา ประจำปีการศึกษา 2551 โดยรวมของทุกด้านมีประสิทธิภาพของโครงการ อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณา แต่ละด้านแล้วผลการประเมินอยู่ในระดับมาก คือ ด้านความพึงพอใจต่อโครงการฝึกอบรมวิชาชีพ เพราะได้ผ่านการฝึกวิชาชีพ พร้อมกับได้นำความรู้ที่ได้ไปประกอบอาชีพจริง อีกทั้งได้ความรู้ใหม่ๆ เพิ่มเติมและได้นำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันได้ปริมาณงานเป็นที่น่าพอใจ

ประสิทธิภาพของผู้เข้าร่วมโครงการหลังจากผ่านการอบรม

จะเห็นได้ว่าผู้เข้าร่วมโครงการโดยภาพรวมนั้นได้เรียนรู้ประสบการณ์และนำความรู้ไปใช้ได้ในระดับหนึ่ง แต่อาจยังไม่สามารถที่จะนำไปสู่การผลิตผลงานสู่การเข้าร่วมประกวดหรือได้รับรางวัลในระดับต่าง ๆ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะระยะเวลาและเนื้อหาในการฝึกอบรมเป็นเพียงช่วงเวลาสั้น ๆ และขึ้นอยู่กับโอกาส ปัจจัยต่าง ๆ หรือข้อจำกัดของแต่ละบุคคล ซึ่งต้องอาศัยระยะเวลาและประสบการณ์ในการฝึกฝนเพื่อการพัฒนาความรู้และทักษะของตนเอง นอกจากนี้ จุดประสงค์ในการพัฒนาทักษะของแต่ละบุคคลย่อมมีเป้าหมายแตกต่างกัน ซึ่งบางท่านอาจ

นำไปสู่การพัฒนาการจัดการเรียนการสอน แต่บางท่านมุ่งเน้นการผลิตผลงานสร้างสรรค์ หรือ บางท่านอาจผลิตผลงานเพื่อก่อให้เกิดรายได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการวิจัย การติดตามและประเมินผลโครงการบริการวิชาการแก่สังคม คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ระหว่างปี พ.ศ.2551 - 2556 สามารถนำผลการศึกษามาเป็นข้อมูล ประกอบแนวทางในการแก้ปัญหาและพัฒนาได้ดังนี้

1. จากการศึกษา พบว่า ผู้เข้าร่วม โครงการมีการนำความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้ในการจัดนิทรรศการผลงานศิลปะ การพัฒนาฝีมือหรือทักษะทางด้านศิลปะตลอดจนการจัดการเรียนการสอน แต่สำหรับการผลิตผลงานสร้างสรรค์ที่นำไปสู่การพัฒนาสิ่งประดิษฐ์ หรือผลิตภัณฑ์เพื่อก่อให้เกิดรายได้ ยังทำได้ไม่มากนัก ดังนั้น คณะศิลปกรรมศาสตร์ ควรพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมที่มุ่งเน้นการผลิตผลงานสร้างสรรค์หรือผลิตภัณฑ์เพื่อก่อให้เกิดรายได้ หรือส่งเสริมช่องทางให้มีโอกาสผลิตผลงานสร้างสรรค์สู่เวทีต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความยอมรับของสังคมภายนอก โดยออกแบบหลักสูตรการฝึกอบรมที่เพิ่มความเข้มข้นของเนื้อหา ระยะเวลาในการฝึกอบรม พร้อมทั้งการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง
2. ในแต่ละหลักสูตรจำนวนผู้เข้าร่วมโครงการมีน้อย อาจเนื่องมาจากระยะเวลาในการจัดโครงการนี้อาจซ้ำซ้อนกับกิจกรรมอื่น ๆ ผู้ที่สนใจจะเข้าร่วมโครงการจึงไม่สามารถเข้าร่วมได้ ดังนั้น ควรมีการสำรวจช่วงเวลาที่เหมาะสมในการจัดโครงการ
3. จากการศึกษาพบว่า ปัญหาอุปสรรคของผู้เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่ คือ ด้านการประชาสัมพันธ์ ดังนั้นจึงควรมีการเพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์ที่หลากหลาย และระยะเวลาในการประชาสัมพันธ์ให้มากขึ้นเพื่อขยายกลุ่มเป้าหมายได้เพิ่มขึ้น
4. จากการศึกษาพบว่า ผู้เข้าร่วมโครงการที่เป็นกลุ่มครู/อาจารย์มีพฤติกรรมการนำความรู้ไปใช้มากที่สุดในส่วนที่สูงกว่ากลุ่มอาชีพอื่น ๆ และยังพบว่าระหว่างอาชีพกับด้านพฤติกรรมการนำความรู้ไปใช้มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนั้นจึงควรพัฒนาหลักสูตรหรือเนื้อหาที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมโครงการเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการประกอบอาชีพของผู้เข้าร่วม โดยเฉพาะกลุ่มครู/อาจารย์ ตลอดจนนักเรียน/นักศึกษา ศิลปินอิสระ และรวมทั้งผู้สนใจทั่วไป

5. จากการศึกษาพบว่า เพศชายมีพฤติกรรมการนำความรู้ไปใช้ระดับมากที่สุด ในสัดส่วนสูงกว่าเพศหญิง ทั้งนี้ ด้วยบุคลิกของผู้ชายอาจมีความถนัดในด้านการสร้างสรรค์ผลงาน ศิลปะ ดังนั้นจึงควรมีการดำเนินงานที่สามารถรองรับผู้เข้าร่วมทั้งเพศชายและหญิง เพื่อเป็นการ ผลักดันให้ผู้เข้าร่วมสามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้สูงสุด

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษารั้งต่อไป

เนื่องจากการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการติดตามและประเมินผลโครงการบริการวิชาการแก่ สังคม คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ยังมีน้อย ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรมี การศึกษาที่ต่อเนื่องจากการวิจัยในครั้งนี้ เพื่อสนับสนุน และเป็นแนวทางในการพัฒนา ดังนี้

1. ควรมีการศึกษาความต้องการของชุมชนหรือสถานศึกษาต่าง ๆ ทางด้านการ บริการวิชาการแก่สังคม คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เพื่อจะได้ทราบถึง ความต้องการที่แท้จริงของชุมชนหรือสถานศึกษาต่าง ๆ ที่มีต่อคณะศิลปกรรมศาสตร์ อันจะเป็น ประโยชน์ต่อการพัฒนาพันธกิจด้านการบริการวิชาการแก่สังคมที่เกิดขึ้นได้ในอนาคต พร้อมทั้ง สามารถปรับรูปแบบการฝึกอบรม ให้เป็นไปตามความต้องการของผู้เข้าร่วม

2. การจัดหลักสูตรอบรมในครั้งต่อไป ควรมีกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมหรือผลักดัน ให้ผู้เข้าร่วมได้มีโอกาสผลิตผลงานสร้างสรรค์สู่การประกวดในเวทีระดับต่าง ๆ หรือพัฒนา หลักสูตรเป็นรูปแบบของการอบรมเชิงปฏิบัติการ เทคนิคการสอนแบบการมีส่วนร่วมให้ผู้เรียน เป็นศูนย์กลาง

3. ควรมีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดโครงการบริการ วิชาการแก่สังคมของคณะศิลปกรรมศาสตร์ เพื่อเป็นการติดตามและประเมินผลโครงการในระยะ สั้นและระยะยาว และสามารถหาแนวทางในการพัฒนาหรือปรับปรุงการดำเนินโครงการได้ ทันที